

Az 1697-ben Bécsbe került eredeti pócsi ikon körül a 18. század folyamán széles körű kultusz alakult ki, melynek formálódását nyomon követhetjük a korabeli forrásmunkák vizsgálatával. A kegykép előtt, amely a 17. század végén nemcsak Bécs városának, hanem az egész Habsburg Birodalomnak is védelmezőjévé (palladiumává) vált, számos módon hódolt az uralkodócsalád az alattvalóival. Többnapos ünnepekkel emlékeztek meg minden évben az ikon Bécsbe érkezéséről, illetve csodás könnyezéséről, számos értékes adományt vittek a Stephansdomba a tiszteletére, és Bécs városa, valamint magánemberek is tettek alapítványokat a kegykép előtti szertartások, imádságok minél ünnepélyesebbé tétele céljából. Az ikon előtt naponta többször végeztek misét, imádkozták a lorettói litániát és végezték a rózsafüzért. A dómnak emellett közel száz éven át két zene-kara volt, melyek közül az egyik kizárólag a pócsi ikon szolgálatában állt. A zenei kíséretet színesítette, hogy a

18. század második felében kialakult a pócsi ikon tiszteletére egy speciális énekrepertóár, amelynek dallamait erősen befolyásolták a felvilágosodás jegyében megjelent túlterhelt szövegek és a barokk egyházi dalok nem odaillően túldíszített melódiái. A Christoph Zennegg jezsuita szerzetes által szerkesztett, 1739-ben Bécsben kiadott „Erneuert-und vermehrter Gnaden Brunn”, vagyis „Megújított és kibővített kegyelemforrás” című (a cím arra utal, hogy ez az 1703-ban publikált kötet újrakiadása) miráculumgyűjtemény Mária-énekeket tartalmazó fejezete húsz olyan, a pócsi ikont megszólító „dicséző és hálaéneket” tartalmaz, amelyeket körmenetek, zarándoklatok alkalmával, illetve a vecsernye során énekeltek.

A nagyrészt sok versszakból álló énekek mellett az olvasó a hozzájuk tartozó dallamot is megtalálja, hiszen a kötet összeállítója közli a kottát, vagy hivatkozik egy ismert egyházi énekre. Az énekek szövegei egyes szerzők szerint kivétel nélkül ismertebb Mária-énekek átköltései, amelyek valószínűleg Christoph Zennegg tollából származnak. Mivel a Zennegg által közölt énekszövegek kifejezetten arra szolgálnak, hogy a pócsi oltárnál adják elő őket, így használatuk is csak a pócsi kegykép tiszteletére korlátozódott.

ÉNEKEK a pócsi Mária tiszteletére a 18. századi Bécsben

Az énekek szövegei hűen tükrözik a kegykép bécsi kultuszának központi elemeit, melyek a 18. század második felére jelentős változáson mentek keresztül. Míg a törökkel vívott háborúk idején az ikon első helyen szerepelt az ún. törökmadonnák között, a harcok befejeződésével már másfajta vészhelyzetekben kérték a pócsi Szűzanya segítségét. A

Wahre abbildung des Wunderthätigen weinenden Gnade-Bildes Mariae von Pösch, so von einer Lob- und Verjämung derer Sterbden unter dem Bild Mariae der Ibräner in der Metropolitán-Kirchen bey S. Stephan in Wien sonderbarte begebenheit. J. Lubmihelk.

kép csodatevő erejével kapcsolatban egyre inkább előtérbe került az a hit, hogy különböző betegségekből is gyógyulást nyernek a hozzá imádkozók, Emil Hofmann 1906-ban megjelent munkájában „súlyos betegségben szenvedők megmentőjének” nevezi. Amíg az elnyert kegyelmekről a miráculumfeljegyzések tanúskodnak, az énekek a kérést fogalmazzák meg: védelmet kérnek háború, éhínség, árvíz idején, a pestisjárvány pedig visszatérő motívuma a szövegeknek. Rendkívüli fenyegetés esetén a Szűzanyát „hivatalosan” mindig a pócsi kegyképen keresztül szólították meg: körmenetet és többnapos áhitatot tartottak előtte, melynek során egyháziak, világiak és társulatok az előírt időben és rendben megjelenve imádkoztak és énekeltek. 1713-ban, amikor Bécsben ismét kitört a pestisjárvány, VI. Károly császár is egy körmenetet követően a pócsi ikonhoz fohászzkodott.

A könnyező Szűzanya segítségét kérték tűzvész alkalmával is, erről Gustav Gugitz is megemlékezik Bécs városának mondáit és legendáit bemutató kötetében: „a kegykép Bécs számára a tűz ellen is védelmet nyújtott. A Stephansdom tornyára, abba az irányba, ahonnan a tüzet látták, egy olyan vörös zászlót vontak fel, amelyet a pócsi Mária képe díszített.” Az énekgyűjteményben emellett megtaláljuk a lorettói litánia szövegét és kottáját is, amely szintén a kultusz részét képezte: naponta háromszor hangzott el a Stephansdomban az ikon előtt.

Ezek a dalok a felvilágosodás által hozott eszmei átalakulás következtében kikerültek a használatból. Az egyetlen, amely későbbi forrásokban is kimutatható, az „O Maria sey gegrüßet” (Üdvöz légy Mária) című ének, amely a „Gründlichen und ausführlichen Beschreibung Der wunderthätigen Bildnuß der weinenden Mutter Gottes von Pötsch” (A pócsi könnyező Szűzanya csodatevő képének alapos és részletes leírása) 746-os és 1772-es kiadásában ugyanazzal a címmel és dallammal olvasható, ahogy Zenneggnél 1739-ben ismét feltűnik. Ezzel ez a dal a 18. században „a” pócsi ikonhoz szóló énekként jelenik meg.